

Miquel Iceta, viceprimer secretari i portaveu del PSC

Article enviat a la revista de la Fundació Rafael Campalans, juliol 2010

Després de la sentència, federalisme

Dilluns dia 28 de juny, el Tribunal Constitucional va dictar sentència sobre el recurs presentat pel Partit Popular contra l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. El president Montilla va fer el mateix dia una declaració institucional en la que va fixar la seva posició sobre la decisió del Tribunal Constitucional. Una posició que comparteixo completament.

Per ara coneixem la resolució estricta, el "fallo", és a dir, la conclusió final de la sentència on es recullen els articles que de forma total o parcial són considerats inconstitucionals i aquells que han estat objecte d'una interpretació restrictiva en funció de la qual el Tribunal Constitucional declara la seva validesa. Així, doncs, no estarem en condicions d'establir una valoració jurídica rigorosa i completa de la sentència fins que no la coneguem en tots els seus extrems.

Cal subratllar, en primer lloc, la indignació que ens provoca que aquest Tribunal Constitucional hagi dictat sentència. No ho hauria d'haver fet per respecte a un acord entre el Parlament de Catalunya i el Congrés dels Diputats i el Senat, per respecte a la majoria absoluta de les Corts Generals que el van aprovar i per respecte als ciutadans i ciutadanes de Catalunya que van ratificar en referèndum l'Estatut.

El Tribunal Constitucional no hauria d'haver dictat sentència per respecte a la plena i normal vigència de l'Estatut al llarg de quatre anys, al llarg

dels quals l'Estatut ha estat objecte d'un intens desenvolupament normatiu, amb l'aprovació d'una cinquantena de lleis --només una d'elles recorreguda davant del Tribunal Constitucional--, amb una bona colla de noves competències ja transferides a la Generalitat (incloent-hi la inspecció de treball, la gestió del servei de rodalia o l'expedició del primer permís de treball als treballadors immigrants) i amb un nou model de finançament autonòmic inspirat directament en l'Estatut.

El Tribunal Constitucional no hauria d'haver dictat sentència conscient de la seva anòmala situació. Incomplet, amb un dels seus membres recusat i amb quatre membres més que han vist artificialment prorrogat el seu mandat en més de dos anys i mig. ¿Per què no s'ha inhibit el Tribunal Constitucional? ¿Per què no ha dictat una sentència que avalés la plena constitucionalitat de l'Estatut, tenint en compte que tot el seu desplegament ulterior segueix subjecte al control de constitucionalitat? ¿Per què el Tribunal ha decidit imposar la seva visió a la del legislador? ¿Per què ha decidit actuar sense respectar la voluntat popular expressada en el referèndum? ¿Per què el Tribunal ha decidit decantar-se per una interpretació restrictiva del pacte constitucional?

Des del meu punt de vista és obvi que ens trobem davant d'un exemple evident d'irresponsabilitat i d'absoluta manca de visió d'Estat. El Tribunal Constitucional no ha estat a l'alçada i ha provocat un problema polític i jurídic de conseqüències incalculables, que afecta també els altres Estatuts d'Autonomia que van inspirar-se en el nostre.

Tot i que no podem fer un judici definitiu sobre una sentència de la que encara desconeixem la fonamentació jurídica, hem de destacar que el Partit Popular no ha assolit el seu objectiu: l'Estatut no ha estat liquidat.

Recordem que el Partit Popular havia recorregut 114 articles, instant que fossin declarats inconstitucionals. I no se n'ha sortit: el Tribunal ha anul·lat un article, ha anul·lat paraules o incisos d'uns altres 13 preceptes i per declarar constitucionals 27 preceptes més ha exigít que se'n faci una determinada interpretació. En 74 dels articles recorreguts no s'han produít ni retocs ni cap mena d'interpretació restrictiva.

Tot i que caldrà esperar a una anàlisi detallada de la sentència, ja podem dir que no haurem de retornar cap nova competència transferida, que no haurem de revisar l'acord de finançament, que no haurem de modificar el nostre model escolar basat en la utilització del català com a llengua vehicular, que els nostres símbols nacionals seguiran sent qualificats de símbols nacionals, i que TV3 i Catalunya Ràdio podran seguir emetent íntegrament en català. Ho dic per desmentir aquells que proclamen a tort i dret que l'Estatut està ferit de mort o mort del tot, desmentint els que creuen que tot se n'ha anat en orris, tot cridant-los al combat per recuperar allò que s'hagi pogut malmetre.

Ara toca respondre políticament a la sentència, acatant-la, sí, però mostrant clarament la nostra disconformitat. Mantenint el nostre compromís de defensa del contingut íntegre de l'Estatut i de desplegament en plenitud del seu potencial d'autogovern. Exigint la lectura àmplia i generosa del pacte constitucional de 1978 i l'evolució federal de l'Estat de les Autonomies.

El fet que el Tribunal Constitucional hagi decidit modificar allò que va acordar el Parlament de Catalunya amb el Congrés dels Diputats i el Senat, que va ser aprovat per majoria absoluta de les Corts Generals i que va ser ratificat pels ciutadans i ciutadanes de Catalunya, ha tornat a

posar sobre la taula una qüestió ben delicada: l'encaix de Catalunya a Espanya. I posa de manifest una clara regressió política que pretén consagrar una interpretació restrictiva del pacte i del text constitucionals. I això té conseqüències polítiques que van molt més enllà del contingut concret de la sentència. Unes conseqüències que expliquen el per què els federalistes estem, en el fons, més indignats que autonomistes, sobiranistes o independentistes per aquesta sentència. D'alguna manera el Tribunal Constitucional vol certificar la mort de la via federal. I nosaltres no podem acceptar-ho, no podem admetre que la seva sentència impliqui la fi del nostre projecte ni la mort dels nostres ideals.

L'altre dia, en un debat a TV3, Oriol Pujol afirmava, en referència al procés estatutari, que "això ha acabat malament, molt malament". Jo, tot i respectar la posició de l'Oriol, discrepo radicalment d'aquesta interpretació: "això no ha acabat". Espanya no ha donat un cop de porta a Catalunya com alguns sostenen, entre d'altres coses perquè ni Catalunya ni Espanya són realitats homogènies, per bé que de vegades parlem d'una i altra com si es tractés de dues persones. I perquè la sobirania del poble espanyol resideix a les Corts Generals que van donar el seu suport per majoria absoluta a l'Estatut que després va referendar la ciutadania de Catalunya. La interpretació constitucional d'aquest Tribunal ha de canviar, com el propi Tribunal, per permetre l'evolució natural de l'Estat de les Autonomies en un sentit federal.

Els socialistes de Catalunya ens fixem dos grans objectius: refer el pacte estatutari i enfortir el pacte constitucional: volem l'Estatut, tot l'Estatut i desenvolupar en plenitud tot el potencial d'autogovern que conté. Per això demanem també enfortir el pacte constitucional perquè, certament,

aquest Tribunal Constitucional n'ha fet una interpretació restrictiva, que contrasta, per exemple, amb la decisió d'anul·lar parcialment la LOAPA, acordada entre UCD i PSOE, que va decidir un Tribunal Constitucional ben diferent d'aquest. Cal assegurar que es recupera la visió política que va fer possible el pacte constitucional.

Perquè, després de la sentència sobre l'Estatut, hi ha qui es pregunta si allò que va ser possible l'any 1978 ho és avui. Per demostrar fins a quin punt el debat és pertinent reproduïxo tot seguit quatre paràgrafs del llibre de Gregorio Peces-Barba Martínez, "La elaboración de la Constitución de 1978", publicat el 1988 amb motiu del 10è aniversari de la Constitució, pel Centro de Estudios Constitucionales.

M'he centrat precisament en el debat sobre la inclusió del terme "nacionalitats". Cal subratllar que Gregorio Peces-Barba era l'únic ponent socialista de la Constitució i que, en aquest llibre ens recorda el seu pensament l'any 1978 i també deu anys després de l'elaboració de la Constitució. No em refereixo, doncs, ni una veu perifèrica del PSOE ni tampoc a les veus dels dos ponents catalans, Miquel Roca i Jordi Solé-Tura.

Poques veus progressistes s'aixecarien avui dient el mateix que Peces-Barba deia aleshores. Mentre la dreta espanyola està mobilitzada per reinterpretar i a ser possible reescriure el que vàrem votar el 1978, els progressistes espanyols de vegades semblen oblidar d'on venim.

Vegem-ho. Primer fragment del llibre de Peces-Barba: "Otras modificaciones se introdujeron en el artículo segundo para, manteniendo el 'derecho a la autonomía de las nacionalidades y regiones', incorporar

elementos aseguradores como ‘patria común e indivisible de todos los españoles’ o ‘indisoluble unidad de la nación española’. Me parecía ridículo y retórico, pero no me opuse, como tampoco lo hicieron Roca o Solé, para evitar más problemas. En todo caso era más elegante, más sobrio y más propio de una norma jurídica el texto del anteproyecto. Esta reiteración de lo que me parecía obvio era como un tranquilizante para las suspicacias. Todavía había mucha patología en nuestro país sobre ese tema“.

Aquest primer fragment recull l’opinió de Peces-Barba sobre l’elaboració de l’informe de la ponència constitucional (el subratllat és meu). Si Peces-Barba considera que les apel·lacions a la ‘patria común e indivisible de todos los españoles’ o a la ‘indisoluble unidad de la nación española’ eren patològiques, ¿com caldria qualificar avui les consideracions del Tribunal Constitucional sobre la inclusió del terme nació en el Preàmbul del nostre Estatut? Una decisió en la que innecessàriament s’insisteix a negar valor jurídic al preàmbul de la llei i a citar un i altre cop l’article 2 de la Constitució espanyola. ¿Una apel·lació patològica? Sí, per a nosaltres aquesta és l’explicació al que ha succeït.

En el segon fragment que us proposo veureu quina era l’opinió del ponent socialista sobre el concepte ‘nació’: “En este sentido fue largo y duro el señor Barrera [ERC], así como en el tema de la Monarquía y del Estado Federal. Por cierto que en su intervención dijo algo muy interesante, pero contradictorio con el planteamiento habitual de la mayoría de los nacionalistas de todo tipo: ‘...La identidad entre Estado y Nación es una falsa identidad. Que Cataluña sea una nación no quiere decir que tenga que constituirse necesariamente en Estado; no implica, por tanto, propósito ni voluntad separatista, pero, inversamente, la

existencia del Estado Español no implica tampoco necesariamente la existencia de una nación española que cubra sus fronteras...’ Me parecen unas palabras que se pueden suscribir y que están en la línea de lo que fueron mis planteamientos en el debate sobre el artículo 2”.

Aquest segon fragment recull part de la intervenció d’Heribert Barrera en el debat en el Ple del Congrés i l’opinió al respecte de Gregorio Peces-Barba (els subratllats són meus). El tercer fragment que us recull una part de l’explicació que fa Gregorio Peces-Barba del debat en el Ple del Congrés dels Diputats sobre el projecte de Constitució: “Acepté desde el principio que el término nacionalidades era sinónimo de nación y que, en ese sentido, España era una nación de naciones y de regiones, y señalé abundantes ejemplos históricos, claves en la formación del Estado moderno donde la ‘nación’ no había sido relevante”.

I, finalment, un fragment de la intervenció del propi Gregorio Peces-Barba en el debat del Ple del Congrés: “...Cuando se afirma de una manera voluntaria que no hay más que una nación, que es España, se está partiendo de la misma miopía del franquismo, porque las comunidades no se constituyen por la fuerza, sino por el libre asentimiento; y estamos haciendo más por la comunidad España con estas tesis que los nacionalistas a ultranza, que desconocen la realidad de las agrupaciones humanas y que son, como decía antes, más separadores que los separatistas...”.

Realment avui no sembla que aquesta sigui la interpretació majoritària que es fa del pacte constitucional i del sentit de la inclusió del terme “nacionalitats”. En tot cas no és la que ha fet l’actual Tribunal Constitucional. Avui se’ns vol fer llegir la Constitució espanyola amb una

mirada estreta, més pròpia dels que no la van votar o dels que mantenen serioses reserves sobre el seu Títol VIII. Aquest és el sentit doctrinal de la decisió del Tribunal Constitucional que ens ha indignat i que, de mantenir-se, donaria raons a aquells que pensen que estem en un final de trajecte en la recerca d'un projecte compartit entre Catalunya i Espanya, això que anomenem "l'encaix".

Sembla clar que la millor resposta a la sentència ha de partir de la unitat dels catalanistes. Ara bé, de la unitat catalana se'n parla molt però poques vegades l'hem vista. Per ERC, la unitat passa per la independència; per CiU la unitat passa pel concert econòmic; per ICV-EUiA la unitat sembla passar per conèixer a través d'un referèndum l'opinió dels catalans sobre la sentència; pel PSC la unitat passa per la defensa de l'Estatut tal com el van votar els catalans i les catalanes en la seva integritat, per desplegar en plenitud el seu potencial d'autogovern, per refer el pacte estatutari i enfortir el pacte constitucional. No serà fàcil posar-nos d'acord, i tot i que cal fer tots els esforços necessaris per aconseguir-ho, no abandonarem el nostre projecte ni les nostres conviccions.

Els Socialistes de Catalunya hem de refermar el nostre compromís federal conscients que el catalanisme té dues grans opcions de futur que lògicament, contenen, una i altra, tants matisos com es vulgui: o bé treballar per un millor autogovern en el marc espanyol (assegurant el ple desenvolupament de l'Estatut votat pels ciutadans i ciutadanes de Catalunya i l'evolució de l'Estat de les Autonomies en un sentit federal) o bé preparar el camí per a la independència de Catalunya, la secessió de la resta d'Espanya, amb la voluntat que Catalunya esdevingui un nou Estat que hauria d'aconseguir la seva integració a la Unió Europea.

Certament, o bé Espanya es reconeix plenament com plural i diversa, o pot esdevenir un marc fracassat per a la convivència entre els pobles que l'integren. Tot depèn si s'acaba imposant l'actual reacció autoritària, centralista i uniformitzadora que proclama el Partido Popular, o si s'és capaç d'avançar en la via del desenvolupament dels nous Estatuts, prenent el federalisme com a guia per a la solució dels problemes pendents i dels que en el futur es poden plantejar; un federalisme adequat a la realitat plurinacional, pluricultural i plurilingüística d'Espanya.

Catalunya només es pot sentir còmoda en l'Espanya plural, i només podrà seguir essent motor del desenvolupament econòmic, social i cultural de Espanya, si pot ser ella mateixa i és reconeguda com a tal, si se li garanteix l'adequada dotació financera, d'infraestructures, inversions i participació en els centres de decisió, per a seguir essent una gran locomotora d'Espanya, una punta de llança europea des de l'euroregió Pirineus-Mediterrani, si es pot reconèixer millor en les institucions comuns de l'Estat (Senat, Tribunal Constitucional) i si pot fer sentir la seua veu i la seua llengua en les institucions espanyoles i europees.

El socialisme català reclama més autogovern per a Catalunya a través del ple desenvolupament del nou Estatut, i més federalisme a Espanya i Europa. Idees que són al mateix temps utopies possibles i camins de progrés i llibertat. Per a avançar hem de tenir una idea clara de l'Espanya que volem construir, i amb quins aliats pretenem fer-ho. Per als Socialistes de Catalunya està clar per on cal començar: amb un enfortiment de les posicions federalistes en el si de l'esquerra espanyola i, en particular, del PSOE.

Però avançar en aquesta direcció exigeix també que a la resta d'Espanya es moguin les coses, que els sectors progressistes i d'esquerres, començant pel propi PSOE, lluny d'acovardir-se davant l'ofensiva neocentralista i revisionista de la dreta espanyolista, afirmi amb coratge un projecte espanyol inclusiu en el que la cohesió no impedeixi als territoris més dinàmics seguir exercint de motor i d'avantguarda, en el que el ple reconeixement i el foment de la diversitat cultural i lingüística no sigui presentat, de forma ridícula, ni com a despesa supèrflua ni com a amenaça per a la potent llengua castellana, i en el que els diversos graus d'identificació nacional no impedeixin compartir el projecte comú d'una Espanya entesa com a nació de nacions, com l'entenia Gregorio Peces-Barba quan redactava la Constitució de 1978.